

ФАКТОРИ ІННОВАЦІЙНОСТІ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті визначені фактори інноваційності та їх роль у розвитку інноваційної економіки Китаю. Акцентовано увагу, що стабільність розвитку економіки на інноваційній основі потребує подальшого удосконалення механізму підтримки і стимулювання інновацій для формування ефективної національної інноваційної системи, проведення заходів податкового стимулювання та управління інноваційною діяльністю для забезпечення стабільного економічного зростання.

Ключові слова: інноваційність, фактори інноваційності, інноваційна економіка, технологічні інновації, інноваційна система, Китай.

Summary

The article identifies the factors of innovation and their role in the development of China's innovation economy. Emphasis is placed on the fact that the stability of economic development on an innovation basis requires further improvement of the mechanism of support and stimulation of innovation to form an effective national innovation system, tax incentives and innovation management to ensure stable economic growth.

Key words: innovation, factors of innovation, innovative economy, technological innovations, innovation system, China.

Вступ

У сучасному світі країни, які здійснюють політику в напрямку розвитку економіки знань та інновацій, демонструють достатню ефективність і високі темпи економічного розвитку. Сьогодні саме інноваційна складова формує глобальну конкурентоспроможність країни, подальший розвиток її ефективної системи управління. В останній час феноменальні досягнення Китайської Народної Республіки (КНР) протягом останніх 30 років у сфері здійснення економічних реформ, зростання обсягів зовнішньої торгівлі, золотовалютних запасів, підвищення обсягу виробництва сучасної індустріальної та науково-технічної продукції поставили Китай в центр уваги всього світу. Сьогодні Китай реалізує стратегію інноваційного розвитку на основі нової моделі економічного зростання, факторами якої виступають інновації, науково-технологічний прогрес та знання. Саме тому позитивна практика у створенні інноваційної економіки КНР є надзвичайно актуальною для України у контексті подолання кризових явищ в економіці та формування інноваційно спрямованої національної економіки та забезпечення подальшого сталого розвитку.

Результати дослідження

Незважаючи на певне зниження темпів приросту ВВП КНР в останнє десятиріччя, середній показник в період до 2020 р. становив не менше 6%, Китай досяг помітних результатів в економіці, соціальній сфері та науці, а за темпами приросту китайської економіки країна посідає 1-е місце в світі.

За даними Світового банку, 21% експорту всієї високотехнологічної продукції у світі припадає на Китай (США – 13%). За обсягами використання «зелених технологій» КНР вийшла на перше місце у світі. Для організації сучасних високотехнологічних виробництв в країні створена своя «Кремнієва долина», функціонують 53 зони наукомістких галузей та більше 70 науково-технічних зон для фахівців, які отримали освіту за кордоном [1].

Інноваційний розвиток економіки вимагає великої уваги з боку держави, фінансування НДДКР, а також стимулюючої законодавчої бази. Інноваційна політика, що проводиться КНР у реальному секторі економіки є одним з факторів його соціально-економічного прогресу. Важливим кроком у політиці КНР у галузі науково-дослідної діяльності та оформлення прав на її результати став дозвіл комерціалізувати інтелектуальну власність, створену в рамках фінансованих державою науково-дослідних проєктів.

Урядова підтримка науково-технічної та інноваційної діяльності здійснювалася через ряд цільових програм і планів. На Всекитайському науково-технічному з'їзді (2006 р.) були оприлюднені основи плану розвитку країни у сфері науки і технологій до 2020 р. Основна мета – підвищення можливостей самостійного інноваційного розвитку країни та побудови інноваційної економіки. Встановлювалося три пріоритети: знизити рівень залежності країни від іноземних технологій до 30%, підвищити витрати на НДДКР до 2,5% ВВП, збільшити внесок наукомістких виробництв в економічний розвиток до рівня понад 60% [2].

В умовах спаду потенційного економічного зростання, а також на тлі високої невизначеності у зв'язку з епідемією КНР формує нову концепцію розвитку. Фокус у підприємстві переміщається на такі важливі сфери, як просування високоякісного розвитку, регулювання та оптимізація економічної структури. Основна увага приділятиметься економічній збалансованості та якості розвитку, що лягли в основу 14-ої п'ятирічки (2021-2025pp.) [3]. Передбачена нова структура розвитку китайської економіки, заснованій на подвійній циркуляції, яка окреслює внутрішній і зовнішній контури економічної діяльності. При цьому упор робиться на розвиток саме внутрішнього споживання, створювання нових точок зростання внутрішнього попиту та побудові потужного внутрішнього ринку, що уможливуватиме забезпечення взаємодії внутрішнього і міжнародного економічних циклів».

Стратегія подвійної циркуляції стане основною лінією в середньо- та довгостроковому розвитку китайської економіки, у тому числі під час просування урбанізації нового типу та інфраструктурного будівництва, підтримки розвитку малих та середніх підприємств.

На сучасному етапі економіка КНР трансформується в бік підвищення якості та ефективності зростання, проведення подальшої модернізації і підвищення вкладу національної інноваційної системи в економічний розвиток країни. Ці напрямки економічної стратегії лягли в основу плану 14-ої п'ятирічки, який був офіційно прийнятий на Всекитайських зборах народних представників.

За попередню 13-ту п'ятирічку фінансування НДДКР у 2015-2020 рр. зросло з 1,9% до 2,8% ВВП, при цьому на розвиток передових технологій витрачено 3 трлн. дол. Кількість наукових співробітників у КНР збільшилася за останні 15 років у чотири рази – до 2,5 млн. осіб (у США – 2,3 млн., в ЄС – 1,5 млн.). На частку Китаю припадає 9,3% (510 тис. публікацій) світових наукових досліджень, проведених за останні п'ять років. За обсягом фінансування НДДКР Пекін займає друге місце у світі – 152 млрд. дол. (13,7%) після Вашингтона – 423 млрд. дол. (38%) [4]. КНР стала світовим лідером за кількістю заявок на отримання патентів у 2020 р., обігнавши Японію та США.

На даному етапі ефективною системою інституційного забезпечення інноваційної діяльності Китаю є створення спеціальних економічних зон (СЕЗ «Шеньчжень», «Сямень», «Шантоу», провінції Сичуань, Шенсі, Сицзян – Уйгурський автономний район та ін.). Такі зони передбачають пільгові умови вкладення капіталу, що спричинило масштабне залучення прямих іноземних інвестицій, і, в свою чергу надходження передових технологій. На сьогодні рівень інформатизації у східних регіонах Китаю завдяки функціонуванням СЕЗ відповідає показникам Японії та наближується до рівня США [5].

Щорічне видання «Глобальний інноваційний індекс», що з 2007 року публікується Корнельським університетом (Cornell University), школою бізнесу INSEAD і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, – відображає інноваційні можливості країн, якість інновацій, їхні результати та розвиток інноваційної інфраструктури країн-учасниць. Також у ньому оцінюється розвиток галузей ІТ і онлайн-складової бізнесу. У 2021 році порівнюється інноваційна діяльність 132 країн та економік світу. У звіті 2021 року найбільш інноваційною країною визнано Швейцарію, за нею йдуть Швеція, США, Велика Британія та Республіка Корея. Україна в Глобальному інноваційному індексі 2021 року посідає 49 місце, з результатом 35,6 балів, у той час як Китай – 12 місце (54,8 бала) [6].

Сучасне становище української економіки поєднує в собі наявність структурних дисбалансів у високотехнологічному секторі та непослідовне проведення інноваційної політики. Зважаючи на позитивний досвід Китаю варто сформулювати пріоритетні напрями подальшої реформації економіки України.

Недосконалість та суперечливість національного законодавства також є одним із негативних факторів впливу на інноваційну діяльність. В Україні прийнято багато нормативно-правових актів, які становлять інституційну базу розвитку інноваційної діяльності, але вони не повною мірою виконують своє головне призначення – стимулювання та підтримку розвитку інноваційної діяльності. Недосконалість правової бази посилює практика «призупинення» окремих статей

чинних законів, що стосуються наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, законодавчими або ж підзаконними актами. Так, Закон України «Про інноваційну діяльність» передбачав стимулювання інноваційної діяльності шляхом встановлення податкових пільг. Проте чинність його відповідних статей була «призупинена» спочатку у 2003р., а потім у 2004 році.

Серед основних причин низької інноваційності в Україні можна виділити недостатність фінансових ресурсів. Оскільки держава на даний момент спрямовує переважну частину коштів на нормалізацію політичного становища та мінімізацію соціально-економічних проблем, фінансування інноваційного сектору залишається поза увагою. Зважаючи на це, вагомого значення набуває приватний та іноземний капітал, а держава, у свою чергу, має створити сприятливе середовище для подальшої науково-технічної діяльності. Рішучі дії держави, як регулятора інноваційного розвитку, повинні бути спрямовані на такі зміни[7].

1. Необхідно створити подібні до китайських умови щодо повернення «умів» з-за кордону. Проблему «витоку мізків», яка є дуже гострою для України, в Китаї вдалося частково вирішити за допомогою різних програм. Як приклад можна навести китайську програму «100 талантів», яка надала кращим своїм співвітчизниками ті ж умови, що й на Заході, тим самим повернувши їх на батьківщину.

2. Удосконалити нормативно-правову базу для забезпечення розвитку інноваційної системи України. Зокрема це стосується законодавства у сфері забезпечення діяльності технопарків та спеціальних економічних зон.

3. Окрім законодавчого підґрунтя безпосереднє створення технопарків в Україні має супроводжуватись створенням ефективного механізму фіскального стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності шляхом надання кредитів, пільг та ін. У бізнес-структур повинні бути реальні стимули для вкладення коштів та провадження діяльності в технопарках. Зокрема, це мають бути: прості та відкриті умови реєстрації і подальшого проведення діяльності; відсутність оподаткування для новостворених фірм; пільгове оподаткування підприємств незалежно від форми власності; зменшення податкової ставки для експортно-орієнтованих структур.

Досвід Китаю свідчить про позитивні наслідки від такого стимулювання інноваційної діяльності. Перший в країні національний технопарк «Чжунгуаньцунь» (Zhongguangcun Science Park) або, як його іноді називають, «Кремнієва долина Китаю» був створений в 1988 р. Держава створила сприятливий клімат для інновацій за рахунок пільгового податкового режиму, субсидій, масштабного фінансування, стимулювання інвестицій, пільгового законодавства в сфері бізнесу та інших ініціатив.

Основними пільгами для резидентів китайських промислових технологічних парків є (на прикладі пекінського парку «Чжунгуаньцунь»)[8]:

- «нульова» ставка податку з обороту для підприємств-резидентів, які отримали офіційний статус «високотехнологічного підприємства», протягом перших 3-х років виробничої діяльності, знижена ставка в розмірі 7,5% в наступні 3 роки і 15% після шести років роботи;

- знижений корпоративний податок в розмірі до 10% для підприємств, які експортують більш ніж 40% продукції, що випускається;

- зниження ставки корпоративного податку на 50% для «високотехнологічних» підприємств, що збільшили в звітному році витрати на технічну модернізацію на 10% в порівнянні з попереднім роком;

- звільнення компаній-резидентів і фізичних осіб від сплати податку з прибутку при продажі технологій і прав на програмне забезпечення, а також по операціях в галузі технічних консультацій і послуг;

- «нульова» ставка податку на прибуток для співробітників «високотехнологічних» підприємств;

- відшкодування співробітникам «високотехнологічних» підприємств витрат по купівлі першої нерухомості і автомобіля.

Висновки

Процес формування інноваційної економіки Китаю демонструє комплексність та узгодженість. Він відбувається за умов тісної взаємодії науково-дослідного та підприємницького сектору, а також державної підтримки та координації.

Серед основних факторів інноваційності економіки Китаю можна виділити такі:

- зростання ролі держави в управлінні інноваційними процесами, збільшення частки державних замовлень на прогресивні технології та розробка системи ефективних заходів

державної підтримки інноваційної діяльності та державно-приватного партнерства, збільшення державного фінансування НДР;

➤ створення сприятливих умов для залучення капіталу приватних компаній до фінансування наукових досліджень з підвищенням ступеня інтеграції науки і виробництва та забезпечення стійкого науково-технічного розвитку і активного впровадження інноваційних розробок у різні галузі економіки;

➤ підвищення рівня конкурентоспроможності технологій на світових ринках, збільшення частки КНР на світовому ринку високотехнологічних товарів та зростання їх експорту.

Таким чином, процес реформування національної економіки повинен бути спрямованим на усвідомлення провідної ролі інновацій у процесі побудови конкурентоспроможної інноваційної економіки. Практичні ж зміни мають ґрунтуватися на позитивному світовому досвіді, зокрема Китаю. Так як перехід до інноваційного розвитку у найближчій перспективі є надзвичайно складним та витратним процесом, на перших етапах в Україні необхідно створити сприятливе середовище для активізації вітчизняної науково-дослідної діяльності, а також умови для залучення інвестицій у наукові розробки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Янань Лі. Технологічний та інноваційний розвиток підприємництва КНР / М. І. Небава, Лі Янань // Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції 17 листопада 2021 року. – Київ: ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2021 – 176 с. (С. 74).

2. China Association for Science and Technology [Electronic resource] URL: <http://english.cast.org.cn/col/col471/index.html> (дата звернення : 10.06.2020). 233.

3. Лю ЛЮ. 14-та п'ятирічка – що нового? Журнал «Україна-Китай», Випуск № 1(21), 2021. – с.72-73. – Режим доступу до журн.: <https://sinologist.com.ua/lyu-lyu-14-ta-p-yatyrichka-shho-novogo/>.

4. China Science and Technology Statistics Data Book (2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/nds/2020/indexeh.htm>.

5. Баланчук І.С. Побудова інноваційної системи в Китайській Народній Республіці / І.С. Баланчук // Наука, технології, інновації. – 2019. – № 1 (9). – С. 23-35.

6. The Global Innovation Index 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf.

7. Янань Лі. Детермінанти інноваційного розвитку КНР / Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 24 листопада 2021р.) – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. – 188 с. (С.47-48).

8. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом) [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/>.

Небава Микола Іванович – к.е.н., професор кафедри ЕПВМ. Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця,

Лі Янань – аспірант кафедри ЕПВМ, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця,

Nebava Nikolay Ivanovich - Candidate of Economic Sciences, Professor of the Department of the EPVM. Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Li Yanan - postgraduate student of the department of the EPVM, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia